

Platón o „theologii“

Pochybnosti o mé starší poznámce o tom, že u Platóna najdeme vlastně poprvé užito slovo THEOLOGIA, ale v tom smyslu, že THEOLOGOS je jakýsi státní cenzor (zmiňuji se o tom poprvé v habilitační práci z r. 1970, viz *Filosofie a víra*, 1990, str. 61-2), jsou nejspíš motivovány nedostatkem obecně uznávaných studií či monografií, o které by bylo možno mou tezi opřít. Když však přihlídneme k textu v II. knize Platónovy Politeie (zejména 379a), zjistíme, že Platón staví proti sobě tvorbu básníků (POIÉTAI), totiž jejich „tvorbu bájných vyprávění“ (jak překládá Hošek sloveso MYTHOLOGEIN), v níž často nejsou dodržována jakási pravidla či normy (Platón užívá slova TYPOI), a taková „vyprávění o bozích“ – právě zde užívá Platón substantiva THEOLOGIA (v plurálu), v nichž se básníci řídí oněmi pravidly či normami (TYPOI; např. Paul Shorey překládá „the patterns or norms of right speech about the gods“). Zakladatelé obce se nemají pokoušet básnickou tvorbu nahradit (a stát se tak sami básníky), ale k jejich povinnostem náleží ona pravidla či normy (TYPOI) znát. Jinak by totiž nevěděli a ani nemohli vědět, jak dohlížet nejen na tvorbu básníků, ale také na dědy a báby, kteří takto vytvořené mýty a mytologie vyprávějí v podobě pohádek malým dětem. Je to sice všechno v souvislosti s úvahami o povinnostech strážců, ale nikde a z ničeho nelze dovodit, že theologickým dohledem by byla pověřena nějaká jejich specializovaná skupina. Platón tam nechává vyslovit takové věty, jako že nelze „jen tak dovolit, aby děti poslouchaly od náhodných lidí náhodně vzniklé básně“, a že „je nanejvýš třeba, aby takovéto (tj. správné) věci říkali dětem hned už jejich dědové a báby a pro starší mládež aby také básníci byli nuceni skládat vyprávění s právě takovým obsahem“, nebo také, že „budou-li básníci tvořit bez ohledu na ně (rozuměj: ony normy, podle R.Hoška „znaky“, původně TYPOI), nesmí se jim to dovolovat“. Pochopitelně tuto cenzorskou funkci nebudou zastávat zakladatelé obce ani její vládci, totiž filosofové. Protože však cílem takového dohledu (a cenzury) je dodržování pravidel či kritérií „pravdivosti“, totiž že „jaký právě bůh je, tak se má vždy i zobrazovat“, již respekt k pravdě – a vlastně láska, touha po ní – sbližuje theologii navzdory jejím cenzorským povinnostem s filosofií. Theologové tedy nejsou strážci, ale mají významnou funkci zejména při výchově strážců.

(Písek, 970422-1.)